

FRANÇOISE WUILMART

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Λόγος που εκφώνησε η Françoise Wuilmart,
Διευθύντρια του Κολλεγίου του Seneffe,
κατά την καταληκτήρια συνεδρία του θερινού προγράμματος 2000.

Ας θεωρήσουμε, για μια έστω φορά, σ' αυτήν την εντελώς ιδιαίτερη περίπτωση, ότι ο πύργος του Σενέφ είναι παράρτημα του Κολλεγίου των μεταφραστών, κι όχι το αντίστροφο, αφού σήμερα είναι η τιμητική του Κολλεγίου. Το Κολέγιο του Σενέφ είναι αυτό το μεγάλο, λευκό μοναστήρι, στο οποίο κάποιος «ασπάζεται τον μεταφραστικό βίο» δίνοντας όρκο γραφής για ένα διάστημα από δεκαπέντε μέρες μέχρι ένα μήνα. Έχω την εξαιρετική τιμή να είμαι η ηγούμενη του και είμαι ιδιαίτερα περήφανη που σήμερα καθίζω στο σκαμνί το ποιμνίό μου. Το ποιμνίό μου είναι οι μεταφραστές που κάθονται ανάμεσά σας, και που έχουν έρθει απ' όλον τον κόσμο για να διαβάσουν τη γαλλόφωνη βελγική λογοτεχνία. Και για να τη μεταφράσουν.

Σήμερα, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και των αυξημένων αναγκών της επικοινωνίας, η μετάφραση οποιουδήποτε είδους κειμένου, επιστημονικού, τεχνικού ή πολιτισμικού, έχει καταστεί αναπόφευκτη. Η κατάρτα της Βαβέλ υπήρξε ευλογία για μας, τους μεταφραστές. Ο Θεός, λοιπόν, είναι ο αρχαιότερος και σπουδαιότερος εργοδότης μας. Μέσα στο μοναστήρι μας, τον ευλογούμε καθημερινά.

Οι σχολές μετάφρασης πολλαπλασιάζονται, μερικοί εφευρίσκουν ακόμη και μεταφραστικές μηχανές, ελπίζοντας ότι αυτές θα υποκαταστήσουν κάποια μέρα τον εγκέφαλό μας, και ξεχνώντας ότι μια μηχανή δεν θα αποκτήσει ποτέ φαντασία, ούτε την αντίληψη των συμφραζομένων ή των νοηματικών αποχρώσεων, ούτε το χάρισμα της δημιουργικότητας.

Ωστόσο, παρ' όλο που γίνεται πολύς λόγος για τη μετάφραση, ελάχιστοι άνθρωποι ξέρουν σ' αλήθεια πώς αυτή λειτουργεί και ποιους τύπους ενεργειών υποθέτει μέσα στον εγκέφαλο του μεταφραστή. Εγώ διακρίνω εκεί μια από τις δυσκολότερες διανοητικές δραστηριότητες που υπάρχουν. Διότι, σ' ένα επίτεδο ιδανικό, απαιτεί μια κατανόηση σε βάθος, και μάλιστα πλήρη, της πολυπλοκότητας ενός κειμένου, μια τεράστια καλλιτεχνική ευαισθησία, ένα οξύτατο αίσθημα ανταπόκρισης, διάνοιξης προς τον Άλλον, με δυο λόγια μια καλή δόση ανοχής ή –για να παραμείνουμε στο θρησκευτικό πεδίο– την αγάπη για τον πλησίον. Στο κάτω-κάτω, ο Θεός ήξερε πολύ καλά τι έκανε, διαφορίζοντάς μας από τη Βαβέλ μ' αυτόν τον τρόπο: εξανάγκασε τον άνθρωπο να ξεκολλήσει το βλέμμα του από τον αφαλό του, για να αποδεχτεί τον ξένο μέσα στη διαφορετικότητά του.

Μετάφραση σημαίνει ανάγνωση: μ' αυτόν τον κάπως προκλητικό τίτλο, θέλησα να υπογραμμίσω μια παραγνωρισμένη ακόμη φάση της μεταφραστικής διαδικασίας. Αυτή η διαδικασία είναι ένας δίχρονος κινητήρας. Πρώτος χρόνος: η διείσδυση. Δεύτερος χρόνος: η απόδοση. Αυτή η δεύτερη φάση, η απόδοση, έχει γίνει αντικείμενο πολλών αναλύσεων, των οποίων τα θέματα σήμερα έχουν σχεδόν εκφυλισθεί. Εννοώ κυρίως τις έννοιες της πιστότητας και της προδοσίας. Στην εποχή

μας, όλοι παραδέχονται ότι η μετάφραση είναι αναπόφευκτα μια προδοσία. Αλλά, απ' αυτό το σημείο μέχρι να ισχυρισθούμε ότι ο μεταφραστής είναι ένας προδότης, υπάρχει ένα μεγάλο βήμα το οποίο είναι άδικο να κάνουμε, διότι όταν λέμε «προδότης» εννοούμε την πρόθεση να προδώσεις συνειδητά. Ωστόσο, η προδοσία του μεταφραστή είναι μια προδοσία υποχρεωτική, επιβάλλεται σ' αυτόν, τον βασανίζει, διότι ο δικός του πρώτος σκοπός έγκειται στο να είναι πιστός κατά την απόδοση του κειμένου. Υπάρχουν, βέβαια, και οι ακατάλληλοι μεταφραστές που προδίδουν από έλλειψη τεχνικής. Αυτούς ας τους παραμερίσουμε και ας μιλήσουμε στο εξής μόνο για επαγγελματίες. Τι τους εξωθεί στο να προδώσουν αναγκαστικά; Το όργανο του συγγραφέα είναι η γλώσσα του, την οποία χειρίζεται και επεξεργάζεται για να δημιουργήσει μια λογοτεχνική φόρμα. Αλλά αυτή η γλώσσα στεγάζει, ούτε λίγο ούτε πολύ, μέχρι και στις μικρότερες γωνιές της, αποστάγματα ενός πνευματικού πολιτισμού, με το παρελθόν του, την τωρινή ζωή του και τα ποικίλα σημεία αναφοράς του. Υπάρχουν λαοί στους οποίους η λέξη «βροχή» υφίσταται υποτυπωδώς, ενώ σε άλλους λαούς αυτό το φυσικό φαινόμενο, όντας συχνό και έχοντας ποικίλες όψεις, εκφράζεται με δέκα τρόπους. Ας πάρουμε για παράδειγμα την αγγλική γλώσσα, της οποίας οι χρόνοι και οι εγκλίσεις είναι εξαιρετικά πλούσιες, εκφράζοντας μια οξυτάτη και συγκεκριμένη αίσθηση του χρόνου, της διάρκειας. Ας πάρουμε και τη γερμανική γλώσσα που, παραδόξως για μια τόσο πλούσια γλώσσα, διαθέτει μια εξαιρετικά φτωχή ποικιλία χρόνων. Πώς να αποδώσουμε τις αποχρώσεις της μιάς μέσα στην άλλη, η οποία δεν διαθέτει τα αντίστοιχα εργαλεία; Με λίγα λόγια ή με πολλά, μια γλώσσα αντικατοπτρίζει μια θέαση του κόσμου. Και το να περάσεις αυτή τη θέαση κόσμου σε μια άλλη γλώσσα που βλέπει τα πράγματα διαφορετικά σημαίνει τετραγωνισμό του κύκλου. Συνεπώς, ο μεταφραστής θα είναι κατ' ανάγκη, προδότης. Παρά τη θέλησή του. Δεν είναι τίποτε άλλο από ένα αξιολύπητο παιγνίδι της γλώσσας του, η οποία τον διαφεντεύει, είναι ο μικρός Δαβίδ μπροστά στον Γολιάθ του πολιτισμού του.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει ένας σοβαρότερος λόγος, και μάλιστα πιο ανησυχητικός, για τον οποίο η μετάφραση είναι αναγκαστικά μια προδοσία: η γλώσσα της υποδοχής, η μητρική γλώσσα, προσανατολίζει συχνά τη ροή της έμπνευσης. Έχω ήδη ζήσει αυτήν την εμπειρία, όταν χρειάστηκε να μεταφράσω δικό μου κείμενο. Εκ πρώτης όψεως, αυτή η δουλειά μου φαινόταν εύκολη, αφού ήξερα καλύτερα από τον καθέναν εκείνο που είχα θελήσει να πω. Στην πραγματικότητα, όμως, η σκέψη μου, θέλοντας να εκφραστεί σε μια άλλη γλώσσα, έπαιρνε και άλλη κατεύθυνση. Γιατί; Αναμφίβολα, εξ αιτίας διαφορετικών συνηθειών και πολιτισμικών σημαινομένων, και ίσως, επίσης, εξ αιτίας ενός διαφορετικού κοινού-αποδέκτη, για το οποίο όφειλα να φωτίσω ορισμένα στοιχεία και να παραιτηθώ από ορισμένες διευκρινίσεις που ήταν πια ανώφελες, και ποιος ξέρει για ποιους άλλους λόγους. Μια γλώσσα είναι ένας κορσές. Με τις λέξεις, με τη σύνταξη, με τη μουσική, με συνήθειες παμπάλαιες, δεσμεύει τη σκέψη μέσα σε στερεότυπα, και μάλιστα σε «τικ», και δεν είναι τυχαίο το ότι ο ποιητής είναι εκείνος που καταπολεμάει όλα αυτά ανατρέποντας τη γλώσσα, για να της επιτρέψει να συναντήσει την «αγγελική» γλώσσα, για την οποία μιλούσε ο Βάλτερ Μπένγκιαμιν, εκείνη τη γλώσσα που περνάει τα ίδια της τα σύνορα προς την κατεύθυνση μιας γλώσσας καθολικής. Θα μπορούσα να σκιαγραφήσω τον έλεγχο της γλώσσας πάνω στη διαδικασία της σκέψης και της έκφρασης, ανατρέχοντας σε μια συγκεκριμένη και συμβολική κι-

κόνα που μου αρέσει: την εικόνα της ανάπλασης μιας μαρμαρίνης φιγούρας με κάποιο άλλο υλικό, με ξύλο, ας πούμε. Ο γλύπτης που, με τη βοήθεια του κοπιδιού του, επιχειρεί να αναπαραγάγει τη μορφή μέσα σε ξύλο, προσκρούει στο ίδιο πρόβλημα μ' εκείνο του μεταφραστή. Το ξύλο, που αντιστοιχεί στη γλώσσα της υποδοχής, είναι πολύ διαφορετικό από το μάρμαρο, που το παίρνουμε ως σύμβολο της γλώσσας του πρωτοτύπου: προκαλεί άλλη εντύπωση, έχει άλλη μυρωδιά, ξυπνάει άλλες αισθήσεις. Ήδη απ' την αρχή, ο γλύπτης ξέρει ότι η φιγούρα του θα προκαλέσει αισθήματα πολύ διαφορετικά, έστω κι αν είναι απλώς πιο εύθραυστη. Καθώς προσπαθεί, λόγου χάρι, να σεβαστεί τη καμπυλότητα του ώμου της πρωτότυπης μορφής, τον περιπαίζει με θράσος η φλέβα του ξύλου, κι εκείνος θα πρέπει να το παραδεχτεί: αν επιμένει να θέλει να σεβαστεί το πρότυπο, το ξύλο θα σπάσει. Έτσι, υποχρεώνεται να υπακούσει στα νερά του ξύλου και να δώσει άλλη μορφή στον ώμο, παρά την καλή του θέληση και την επιθυμία του να μείνει πιστός. Σε τελική ανάλυση, λοιπόν, η ξύλινη μορφή θα είναι πολύ διαφορετική από τη μαρμαρίνη. Το ίδιο ισχύει και για τη μετάφραση. Συνεπώς, η μετάφραση είναι μια αναγκαστική «ανα-γραφή», αφού ο μεταφραστής είναι αναγκασμένος να υπακούσει στη γλώσσα του, να υποταχθεί στις απαιτήσεις της, που εκφράζουν μια άλλη προσέγγιση των πραγμάτων. Ο μεταφραστής οφείλει, επίσης, να είναι πιστός και στη δική του γλώσσα. Είναι ένας «μεταγλωττιστής», όπως το εξήγησε και το αιτιολόγησε τόσο ωραία ο Ζαν-Ρενέ Λαντιμιράλ, και όχι ένας ραβδοσκόπος που, αντίστροφα, νοιάζεται μόνο να κολλήσει κυριολεκτικά πάνω στο αρχικό κείμενο, και μάλιστα σε βάρος των αναγνωστών της μετάφρασης.

Αυτά, λοιπόν, συμβαίνουν στη δεύτερη φάση της μεταφραστικής διαδικασίας, τη φάση της απόδοσης, την πιο συζητημένη. Η πρώτη φάση, η φάση της διείσδυσης, είναι λιγότερο γνωστή. Ωστόσο, εγώ βλέπω σ' αυτήν την προκαταρκτική, προπαρασκευαστική φάση της δημιουργικής δουλειάς, ένα ουσιώδες θεμέλιο της αναδημιουργίας. Πού οφείλει να εισδύσει ο μεταφραστής; Στον συγγραφέα του; Στην προσωπικότητα αυτού του τελευταίου; Σίγουρα όχι. Δεν μεταφράζουμε έναν συγγραφέα, αλλά ένα κείμενο. Και δεν υπάρχει πάντα συστοιχία μεταξύ τους, κάθε άλλο μάλιστα. Μπορούμε να ερωτευθούμε ένα κείμενο, να το βρούμε υπέροχο, και να διαπιστώσουμε πως είναι δημιούργημα μιας προσωπικότητας που δεν αντιστοιχεί σ' εκείνο καθόλου ή ελάχιστα. Τα παραδείγματα είναι πολλά. Ας σκεφτούμε τον Σελίν, για να αναφέρουμε μόνο ένα, ενδεικτικά. Παρ' όλα αυτά, έχουμε περιπτώσεις όπου υπάρχει τέλεια συνάφεια ανάμεσα στον συγγραφέα και τον άνθρωπο. Είχα την τύχη να δω ότι οι δύο συγγραφείς που έχω μεταφράσει, ο Ερνστ Μπλοχ και ο Ζαν Αμερύ, μιλούσαν όπως έγραφαν και ότι η βιογραφία τους ήταν πιστή στις ιδέες τους και τα ιδανικά τους. Ο Αλμπέρ Μπενσουσάν, Γάλλος μεταφραστής του Καμπερά Ινφάντε, προχωρεί ακόμη πιο μακριά: γι' αυτόν, η διείσδυση συγχέεται με την κατάποση. Του Μπενσουσάν του αρέσει να διηγείται ότι μοιράστηκε την καθημερινή ζωή του συγγραφέα του επί μήνες, την εποχή που εκείνος έγραφε το κείμενό του, το οποίο ο Αλμπέρ έπινε, τρόπον τινά, από την πηγή και το αναδημιουργούσε «εν θερμώ». Και του αρέσει να εμμένει στο γεγονός ότι μοιραζόταν τη ζωή του συγγραφέα του πάνω σε καθημερινή βάση: έτρωγε, έπινε, κοιμόταν, έβγαине έξω μαζί του. Εδώ, πρόκειται αναμφίβολα για μια σπάνια περίπτωση βρυκολακιάσματος, όμως το σημαντικό είναι ότι αυτή η υπερβολή κατέληξε στην λαμπρή γαλλική απόδοση του έργου *Τρεις θλιμμένοι τίγρεις*. Αλλά ας

επιστρέφουμε στους λιγότερο ευτυχείς γάμους μεταξύ συγγραφέα και μεταφραστή. Εκεί, το αρχικό αίσθημα θαυμασμού ή η ταύτιση που ενέπνεε το κείμενο μπορεί να μολυνθεί από την εικόνα του συγγραφέα-ανθρώπου, μπορεί να υποβάλει στον μεταφραστή μια απώλεια ενθουσιασμού, ακόμη και μια στάση επιφυλακτική, και οι αντιδράσεις αυτές δεν θα πάψουν να επενεργούν αρνητικά στη μεταφραστική εργασία.

Το ζήτημα, λοιπόν, είναι να εμποτίζεσαι με το κείμενο, να μπαίνεις μέσα του, να ξέρεις να το διαβάξεις. Τα μαθήματα λογοτεχνικής μετάφρασης που προσφέρω είναι πρωτίστως και κυρίως μαθήματα ανάγνωσης, δηλαδή εντοπισμού όλων των στοιχείων που υφαιίνουν ένα κείμενο. Διότι, πώς να αποδώσεις ένα μήνυμα, όταν το έχεις συλλάβει μόνο εν μέρει; Σ' αυτό το σημείο, θέλω να κάνω μια διάκριση ανάμεσα σε δύο φάσεις της ανάγνωσης: την αντικειμενική ανάγνωση και την υποκειμενική ανάγνωση. Η αντικειμενική ανάγνωση ενός κειμένου συνίσταται στο να εντοπίσεις όλα τα αίτια και τα αιτιατά του, να ανάγεις στα αίτια από τα αποτελέσματα που αυτό παράγει, να ξετρυπώνεις τα νήματα, να το ανατέμνεις, να θέτεις επί τάπητος όλα τα στοιχεία που το αποτελούν. Αναφέρουμε μόνο μερικά απ' αυτά: το καθοδηγητικό νήμα που επιφορτίζεται με την κειμενική λογική, τα σημασιολογικά πεδία που αναλαμβάνουν τον τόνο και το ύψος, τη φυσική μορφή, δηλαδή τη μουσική, ηχητική, συντακτική και ρυθμική μορφή που ευθύνεται για το ύψος και τον τόνο. Κάθε καλός μεταφραστής θα πρέπει να αρχίζει τη δουλειά του από μια κειμενική, σε βάθος, ανάλυση.

Σε ό,τι αφορά την υποκειμενική ανάγνωση, που είναι εντελώς συνηθισμένη και που κάθε αναγνώστης την προσδοκά, αυτή είναι ένα από τα επτά θανάσιμα αμαρτήματα της μετάφρασης. Κάθε φυσιολογική ανάγνωση είναι μία υποκειμενική νοηματική πρόσληψη. Από τη στιγμή που το βιβλίο θα εγκαταλείψει το τραπέζι του συγγραφέα του, δεν ανήκει πλέον σ' αυτόν και γίνεται πρωτεόμορφο. Όλοι μας αποδίδουμε ένα διαφορετικό πρόσωπο στην Μαντάμ Μποβαρύ. Κι αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο απογοητευόμαστε αναγκαστικά από την κινηματογραφική άποψη που μας επιβάλλεται, και που είναι προϊόν της υποκειμενικής ανάγνωσης της που έκανε ο σκηνοθέτης. Κάθε ανάγνωση είναι «διαδραματική». Αυτή η διαδραματικότητα που, σήμερα, έχει υποστεί τόση εκμετάλλευση και ανάπτυξη στον τομέα της ηλεκτρονικής, δεν είναι καινούργιο φαινόμενο. Υπήρχε ανέκαθεν, με τρόπο διακριτικό. Ο αναγνώστης αναμειγνύει αναγκαστικά και τη δική του προσωπικότητα στην οπτική που του προτείνεται. Ανάγνωση σημαίνει επίσης και το να παρακολουθείς τη γραφή του συγγραφέα, να την ξεετάξεις προς τη μια ή την άλλη κατεύθυνση, να την ακρωτηριάξεις από δω ή από κει. Ο αναγνώστης είναι συν-συγγραφέας. Όσο για τον μεταφραστή, αυτός θα πρέπει να είναι επιφυλακτικός απέναντι σ' αυτήν την αναγωγική λειτουργία. Σε μια ιδεώδη περίπτωση, αυτό που οφείλει να αποδώσει είναι όχι η δική του ανάγνωση, αλλά όλες οι πιθανές αναγνώσεις. Με άλλα λόγια, πρέπει να επιστρέφει στην πολυσημία του αρχικού κειμένου. Κάθε μεγάλο λογοτεχνικό κείμενο είναι πολύσημο, και συχνά εν αγνοία του ίδιου του συγγραφέα. Μ' αρέσει να ισχυρίζομαι, με κάποια χαιρεκακία μάλιστα, ότι ο συγγραφέας συχνά δεν γνωρίζει ολόκληρη την εμβέλεια εκείνων τα οποία λέει... Φυσικά, ελέγχει τη γραφή του, έχει επεξεργαστεί εκατό φορές τη δουλειά του με το εργαλείο του, ξέρει πού πηγαίνει, ξέρει τι θέλει να εκφράσει. Παρ' όλα αυτά, ο συγγραφέας γράφει τόσο, όσο και «γράφεται». Εν αγνοία του, υπάρχουν κι άλλα

στοιχεία που έχουν δικαίωμα γνώμης: η διακειμενικότητα, το ασυνείδητο, ένα ολόκληρο διανοητικό υπόστρωμα που του διαφεύγει και που, ωστόσο, περνάει μέσα στη γραφή του. Αλλά ο μεταφραστής μπορεί ακριβώς να είναι ευαίσθητος σε ό,τι έχει περάσει έτσι μέσα στη γραφή του συγγραφέα χωρίς να το έχει αντιληφθεί ο ίδιος. Εδώ έχουμε μια ιδιαίτερη ανάγνωση που δεν ανταποκρίνεται κατ' ανάγκη σε μια ανάγνωση που προτείνει ο συγγραφέας. Και τούτο μας οδηγεί στο πρόβλημα της αναγκαίας ή όχι συνάντησης του συγγραφέα και του μεταφραστή.

Η βοήθεια ενός συγγραφέα μπορεί να είναι πολύτιμη στην περίπτωση αιχμηρών και πρακτικών ερωτημάτων, στα οποία μόνο εκείνος μπορεί να απαντήσει, όπως στις ιστορικές ή τοπογραφικές αναφορές, σε υπαινιγμούς των οποίων το κλειδί μόνο εκείνος γνωρίζει, σε προσωπικές συνυποδηλώσεις κ.λπ. Ωστόσο, ο διάλογος μεταξύ συγγραφέα και μεταφραστή μου φαίνεται εντελώς άτοπος, και μάλιστα επικίνδυνος, όταν ο συγγραφέας αρχίζει να εκφέρει γνώμη πάνω στη μετάφραση. Εδώ, η ανάμειξή του θα μπορούσε να είναι αρνητική. Ο πρώτος εμφανής λόγος είναι ότι, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, ο συγγραφέας δεν κατέχει τη γλώσσα υποδοχής σε σημεία που να μπορεί να εκτιμήσει την ποιότητα του μεταφραζόμενου κειμένου. Από την άλλη πλευρά, η παρέμβαση του συγγραφέα πιθανόν να είναι επιζήμια, διότι η δική του ανάγνωση μπορεί να είναι περιοριστική: αυτό γίνεται όταν βεβαιώνει τον μεταφραστή πως θέλησε να πει ακριβώς τούτο ή το άλλο, και πως μόνο μ' αυτήν την έννοια πρέπει να το καταλάβει κι εκείνος. Όμως, ο μεταφραστής μπορεί από την πλευρά του να ανακαλύψει μέσα στο κείμενο πολλούς άλλους θησαυρούς, πέρα από εκείνους που τοποθέτησε συνειδητά ο συγγραφέας εκεί μέσα. Μπορεί να εντοπίσει ορισμένα «λάιτ-μοτιβ» που ο ίδιος ο συγγραφέας αγνοεί, να βρει κάποια φλέβα που αξίζει να την εκμεταλλευθεί, και να προσανατολίσει τη μετάφρασή του με βάση αυτά τα στοιχεία που ο ίδιος ανακάλυψε.

Και φτάνω στο συμπέρασμά μου. Μετάφραση σημαίνει πρώτα απ' όλα ανάγνωση. Σημαίνει να διαβάξεις σωστά με το μάτι του ειδοποιημένου ερμηνευτή, με το αυτί του μουσικού ερμηνευτή, με την ανεπτυγμένη ευαισθησία του καλλιτέχνη, που και οι πέντε αισθήσεις του βρίσκονται σε επιφυλακή. Σημαίνει επίσης να διαβάξεις με το πολλαπλό μάτι της νύγας, μ' ένα μάτι που συλλαμβάνει όλες τις πιθανές αναγνώσεις φροντίζοντας για μια πολύσημη πιστότητα, που είναι η μόνη που ικανοποιεί. Ο καλοπροαίρετος μεταφραστής θα έπρεπε να κρατάει τη στάση του σκιέρ που ακολουθεί τα ίχνη του εκπαιδευτή-συγγραφέα, αποκλίνοντας όσο γίνεται λιγότερο απ' αυτά, υιοθετώντας τις κινήσεις, τη δυναμική, το τέμπο του σώματος που ακολουθεί από κοντά. Διότι, αν ο συγγραφέας είναι μεγαλοφυής, ο μεταφραστής δεν μπορεί να αρκείται μόνο στο ταλέντο του. Μέσα σε κάθε μεγάλο κείμενο υπάρχει μια νύξη που τον φέρει πάνω της και τον παίρνει μαζί της, μια τονική και τονωτική αρμονία που προσδίδει στο γραπτό την ενότητά του και που εξασφαλίζει την αναγνώριση του γεννήτορά του μέσα στο σύνολο και μέσα σε κάθε τμήμα του. Ο μεταφραστής που θα αράδιαζε πλάι-πλάι, προσεκτικά, όλες τις πέτρες του μωσαϊκού, χωρίς να ελέγχει το σύνολο, ή που θα έπαιζε με ακρίβεια κάθε νότα χωρίς να λαμβάνει υπ' όψη του τον τόνο στο κλειδί ή την κίνηση, με δυο λόγια ο μεταφραστής που θα ήταν απλώς ένας μικρός, επιμελής εκτελεστής, ανίκανος να αγκαλιάσει το εύρος και το βεληνεκές τού συγγραφέα του, δεν θα είχε πια παρὰ να αλλάξει επάγγελμα...

Μετάφραση: Χαρά Μπακονικόλα

Η Françoise Wuilmart γεννήθηκε στη Φραμερί του Βελγίου, το 1942. Σπούδασε Γερμανική Φιλολογία στη Φιλοσοφική Σχολή του Ελεύθερου Πανεπιστημίου των Βρυξελλών (U.L.B.), από όπου, στη συνέχεια, έλαβε τον τίτλο της «Επιστημονικής και Επαγγελματικής Αναγνώρισης» (ισότιμο με τον διδακτορικό) για τη γραπτή και προφορική διάδοση της σκέψης του μεγάλου Γερμανού στοχαστή Ernst Bloch στον γαλλόφωνο κόσμο. Είναι ιδρύτρια και διευθύντρια του μεταπτυχιακού τμήματος του Ευρωπαϊκού Κέντρου Λογοτεχνικής Μετάφρασης (C.E.T.L.), καθώς και του Ευρωπαϊκού Κολlegίου Λογοτεχνικής Μετάφρασης του Seneffe. Διδάσκει μετάφραση (Γερμανική/Γαλλική) στο Ανώτατο Ινστιτούτο Μεταφραστών και Διερμηνέων της Γαλλικής Κοινότητας (I.S.T.I.). Είναι επίτιμο μέλος της «Ένωσης για την εξακρίνιση των ευρωπαϊκών γλωσσών» και του Pen Club. Έχει μεταφράσει 1) πολυάριθμα δοκίμια για την τέχνη, την ψυχολογία και την ψυχανάλυση, λιμπρέτα όπερας και καλλιτεχνικούς καταλόγους, 2) το τρίτομο (2.000 σελίδων) έργο του Ernst Bloch με τον τίτλο *Η αρχή της προσδοκίας*, 3) έργα των F. C. Delius και Jean Améry. Επίσης, έχει γράψει πολλά άρθρα και δοκίμια για τη λογοτεχνική μετάφραση και για τους συγγραφείς που έχει η ίδια μεταφράσει. Της έχουν απονεμηθεί το «Βραβείο Ernst Bloch» (1991), το ευρωπαϊκό βραβείο «Αριστείων» για την καλύτερη λογοτεχνική μετάφραση (1993) και το «Βραβείο Gérard de Nerval» (1996).